

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivataltak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	8 Kor.
Félévre	4
Negyedévre	2

Hirdetések díjszabás szerint.

Kath. egyetem vagy internatus?

I.

E lap olvasói előtt ismeretes, hogy az őszi státusgyűlés alkalmával egy füzetek jelent meg a fenti cím alatt Kolozsvárt. Azóta több szó esett erről a munkácskáról a Köz. hasábjain is. Legutóbb K. P. dr. vette egyes részleteit kritika alá. Mi az oka mégis annak, hogy ismételtlen szavá akarjuk tenni a dolgot? A felelet egyszerű. A brosúra egyes részleteiben olyan felfogást tanúsít, olyan elveket hirdet, amelyek, ha dogmáinkkal határozottan nem is ellenkeznek, de annál inkább ellentétben állanak az általános katolikus felfogással és meggyőződéssel. Mi ősziintén szólva — nem is gondoltuk, hogy ennyi idő után senkise akadjon és pedig az egyházi rendből, aki a füzetek kifogásolható részleteit bonckés alá ne vegye. Megtesszük hát mi.

Előre bocsátjuk, hogy kifogásaink megtevésénél csupán az igazságszeretet fog vezérelni, személyekkel nem törődünk annál kevésbé, mert a szerzőket nem is ismerjük. Azaz, hogy kettőt ismerünk, de

éppen azokkal a részletekkel, melyek az ismerősöktől származnak, legkevésbé fogunk foglalkozni.

Olvasóink teljes tájékoztatása végett, mindenekelőtt megemlíthjük a füzetecke beosztását.

A bevezetésen kívül öt cím nélküli fejezetből áll. A bevezetés minden esetre poetikus lélek, érző szív munkája, de a rajta keresztül vonuló elegikus hangulat, a wertheri kesergés semmi összefüggésben nem áll a kifejtendő kérdéssel. Még megfelelő hangulatkeítésre sem alkalmas. Nem is foglalkozunk vele bővebben. Az első fejezet, mely általánosságban van tartva, s mely katolikus egyetemnek létjogosultságát is kétségbe vonja, a legmerészebb s leginkább hívja ki a kritikát. A 2-ik fejezet a tervbe vett gyulafehérvári egyetem felállítására elé gőrdülő gyakorlati nehézségekkel foglalkozik. A legtárgyalagosabb fejtegetés a brosürában, s Mihályfi Ákos dr. ismeretes álláspontjára helyezkedik s sok tekintetben egyezik a Köz. művelődésben e tárgyban régebben megjelent cikkek álláspontjával.

A 3-ik fejezet, ráter a tulajdonképe-

ni célra, a Szent-József finövelő intézet újjáépítésére és modern internatusszá szervezésére. E célt senkise nem helyteleníti, senkise nem kifogásolja, csak legyen meg a szükséges anyagi eszköz hozzá.

E pontnak tehát csak egy pár felületes és igazságtalan kitérésére fogunk kitérni.

A 4-ik fejezet angol mintára akarja berendezni az újjászervezendő Szent-József finövelőt. Ez okból az eddigi állapotokat földig lecsepüli, de éppen e túlságos buzgóságában sok helyen ellentmond íróársainak, pedig ezeknek előző fejtegetéseire kellett hogy a részlet szerzője támaszkodjék. Majd rámutatunk ezekre. Az 5-ik fejezet a szeminárium mostani életét rajzolja rikító színekkel, sok méltánytalan túlzással, nem ritkán fennálló intézmények kipellengérezésével, mindezt inkább subjektív, mint tárgyilagos módon. Hangja merész, állításai sok helyt felületesek s így az elhangzott igazságok iránt is elfogulttá teheti az olvasót. Megjegyzéseinket tehát e pontra is megtesszük.

Rend a lelke mindennek. Mi is tehát

TÁRCA.

Csak szeress! . . .

Ira: Révai Károly.

A midőn én lelkem elsohajtom,
Ne hullasson könyvet a világ!
Hol fejemet nyugalomra hajtom,
Ne teremjen illatos virág!
Soha senki ne beszéljen rólam,
Ne említse senki nevemet!
Legyen hírem csöndes elmulóban,
Mint a légben szálló lehelet!

Nyugodalmat hintsen altatóan
Szívemre a temető pora:
A ki engem szeretett valóban,
Elfeledni ott sem fog soha!
Né tegyenek emlékjelt a sirra,
Súlyos lenne szívemen nagyon!
Úgy sem fog más oda jönni sirva,
Mint a csöndes esti fuvalom!

De megálljunk! Lesz majd a világon,
A ki mégis oda látogat!
Hisz lesújtja fájo elmuláson
Az én drága kis leányomat.

És én ott is imádkozom érted
Az Istenhez, hogy boldog lehess!
Te szívtől elszakadt szív! Kérlek
Csak szeress, a földben is szeress! . . .

Szigetek apostolai.

(Folytatás.)

Másnap (május 11.) reggel visszamentünk Tapiakiba misézni abban a templomban, melyet a kath. benszülöttek a hírhirdetők megérkezésének reményében építettek. A templom 25 m. hosszú, 12 m. széles. Négy alacsony fala deszkából, a 6—7. m. magas tető palma és pandanusz levelekből van. A templom mélyében emelkedő oltárfélen kereszt áll.

Az oltáron helyeztem el a magammal hozott kézioltárt. Az oltárszekerénybe tettem az Oltáriszentséget, miután Konrád frátert a hívek előtt megáldoztattam.

Nem lesz érdektelen, ha Nonuti szigetet megismertetem.

Fekszik a k. h. 172. és a d. sz. 0.30 foka alatt. Kiterjedése 32 □ km. Mert a szigetbe egy nagy öböl mélyed be (az atoll.) partjainak hossza 68 km.

A szigetbe mélyedő öbölnek egyik oldalát kepezi a szigetnek partja, a másikat pedig egy

fal korall képződményből; lévén ezen a korall falon két szakadás, a hajók rámehetnek a tóra, melynek szélessége 16 km.

A tó vizen sok ladik nyüzög; az emberek jönnek-mennek egyik falutól a másikba, vagy pedig halásznak. Ladikot mondtam, mert a nép itt nem fatörzsből vajt lelékvesztőn jár, hanem valóságos ladikot csinál a kókuszpálma törzséből. Mint tudjuk, a pálma törzsének van bele, a törzset tehát szét hasogatják deszkákra; ezeket a deszkákat összekötözik ladiknak a kókusz-dió szálak hejából font kötelekkel. Fölfordulás ellen úgy biztosítják, hogy egyik felén vendég oldal úszik a vízben, ellensúlynak. A ladik széle és a vendégoldal közé deszkák lévén rakva, egy neme a földéltetnek támad, melyen a terheket rakják el, tüzet raknak, eveznek és kormányoznak. Vitorlának háromszögű gyékényt feszítenek ki.

Ilyen vitorlás ladikkal lehet járni az öböl vizen, de nem a nyílt tengeren; a benszülöttek ezért nem szoktak ladikon menni egyik szigetről a másikra. Pedig a közös nyelv azt bizonyítja, hogy az összes szigetek lakói egy nemzethez tartoznak. Az Ellice-csoporton más nyelvet beszélnek.

A benszülöttek halat éppen olyan hálóval fognak, mint a mi halászaink. A hálót a fenékre

kritikánkban a fennebi természetes sorrendet fogjuk követni.

Az első fejezet írója mindjárt kezdő szavaival „az emberiség általános fejlődésének nevében emel szót a kath. egyetem ellen“, majd elmélkedése végén kimondja a konkluziót: „a kath. egyetem gondolata pusztán elvi szempontból tekintve is valóban halva született gondolat“. Lássuk hát, hogy miféle argumentumokkal támogatja azt a megbámulni való (sajnálkozni nem akarunk az ilyen eltevelyedésen) nézeit, hogy a kath. egyetem egyenesen az emberiség általános fejlődése elé vetne gátat. Ezzel szemben nem akarunk mindjárt eleve rámutatni arra a történelmi tényre, hogy századokon keresztül csakis és csupán kath. egyetemek lobogtatták a tudomány fátyláját s az emberiség éppen ezen időkben folytonosan előrehaladt fejlődésében. Nem akarunk, mondok, mindjárt ezen egyszerű tényre hivatkozni, mert nem akarunk rögtön „a világtörténelmi törvényszerűség gondolatának magaslátára“ emelkedni, mint szerző teszi. Mi meglegszünk azzal, hogy igyekezzünk szerző sáncai közé behatolni s onnan megkezdeni a csatározást. Mert nem akarunk úgy járni, mint a szerző, aki a detail tudományosságot kárhóztatva s az összeméltet hiányát hánytorgatva olyan ködbe burkolt magasságra emelkedik, ahol szinte ellenőrizhetetlenül lehet a rendszertelenségből is rendszert csinálni. Hogy ide ne jussunk — mondok — sokkal célravezetőbbnek tartjuk a detail munkát, melyet jól akarunk végezni.

Először is a szerző azt veti fel, hogy az egyház nem az általános, társadalmi, hanem csupán csak az egyéni fejlődésre támaszkodván, csakis egyéneket tud refor-

málni, de a társadalmat nem, vagy legalább is bántó lassúsággal. Az „egyház „produkált, mint mondja — légió számra vértanukat, szenteket, hős nagy embereket“ — „de ha látjuk, hogy Krisztus megváltása után is minden évben % szerint kiszámítható gyilkosság, rablás stb. stb. feketíti be a statisztika lapjait“, „akkor belátjuk, hogy az emberiség élete ünnepélyes lassúsággal halad azon cél felé, melynél az Üdvözítő eszményi alakja mutat rá a humanum genus megdicsőülésére.“ „Történik pedig mindez azért, mert az egyház előharcosai a maguk egyoldalúságukban nem bírnak tudomással a sokoldalú fejlődés követelményeiről.“ Ime az egyén és társadalom éles elkülönzése. Pedig a társadalmat maga a szerző is „átlag-sokaságnak“ nevezi. Miből áll pedig ez az átlag-sokaság? Egyénekből. Világos tehát, hogy ha az Egyház az egyénekre hat, azokat neveli, azoknak világnézetét kiformalja: akkor ugyanezt teszi a társadalommal is, vagyis a társadalom aszerint alakul, ahogy az egyének. Már pedig az egyház — mondjuk szerzővel — az egyénekbe örökérvényű erkölcsi igazságot plántál be, következőleg azt teszi a társadalommal is, vagyis ezt neveli a maga eszméje szerint.

Ki merné tagadni, hogy pl. manapság a legtöbbet hangoztatott társadalmi érzelmeket, az egyenlőséget, a szeretetet éppen az egyház ápolta kezdettől fogva s hogy az egyház fenséges működése eredményeként tekinthetjük mindazokat a szociális intézményeket, amelyek a művelt államokban létrejöttek. Vagy meg lehet-e találni ezeket a bűvös keleten, hol az Egyház még nem érvényesíthette eléggé a magatartait?

Míthogy pedig az egyes egyéneket sem

lehet egy csapásra a tudományosság avagy az erkölcsi belátás bizonyos magaslátára egy csapásra pár nap avagy pár év alatt felemelni, természetes dolog, hogy az a processzus még lassabb az egyének nagy és folyton változó tömegénél a társadalomnál, habár a következő egyedek már bizonyos megállapított igazságokat vesznek is át. És éppen azért nem is akarja az Egyház a fejlődésnek ezen processzusát tüzzel-vizzel — szólás-mondás szerint — keresztül hajszozni csupán csak a fejlődést megkönnyíteni, a processzus időtartalmát megrövidíteni, mert az Egyház elsősorban nemcsak barátja annak a szabadságnak, mely ehhez szükséges, hanem egyenesen megteremtője. Szerző szavaihoz pedig éppen az olvasható ki, mintha az egyház az általános, s e mellett a gondolat, illetve a tudomány szabadságnak gátolója volna szemben az állammal.

Sőt a vallásosságot egyenesen úgy tünteti fel, mint a tudományosság s a tudományos vizsgálódás kerékkötőjét, mondván: „a lelkiismeretes emberre a tudományok vallás-erkölcsi korlátozása . . . az egészséges gondolatfejlődés megakasztása, megzavarása.“ Hát ugyan bizony, honnan meríti a szerző ezen vakmerő állítást? Honnan mondja azt, hogy a vallás-erkölcsiesség az egészséges gondolkodást megzavarja, megakasztja? Nézzünk szemébe e felületes és meggondolatlan állításnak!

Tehát az Egyház ellensége az egyéni szabadságnak? Tessék csak az ó-kor népeinek történelmét figyelmesen átlapozni. Minden nép történelméből kiviláglik a Mádach Ádámjának, mint egyiptomi rabszolgának keserű kifakadása: „Milliók egyért!“ Mindenütt a zsarnokság, mindenütt korlátlan hatalomra törekvő fejedelmek. Ezzel szemben a Krisztus tana megváltoztatja a világ képét, tehát nemesupán az átlagosságát s kivívja az egyén jogát, a lelkiismeret szabadságát, a miből következik, hogy az egyház éppen a természetesfejlődés segítőeszköze volt abban, hogy a társadalom minden rétege egyenlő jogok birtokába jusson. Persze, hogy ez sem ment egy csapásra s még most sem fejeződött be, de a gyökere mégis csak a Krisztus tanában leledzik. Ebből az is kitetszik, hogy mindenütt éppen a vallás volt átalakító befolyással az állami és társadalmi intézményekre és nem megfordítva, szóval a vallás mindenütt és mindenfelé a haladásnak nem eredménye, hanem éppen oka volt. Ezzel ellentétben állitanak Buckle s követői s szerző is ebbe a csapdába került.

Az egyház, a miként a szabadságnak általában, úgy a gondolat, illetve a tudomány szabadságának is nemesak megteremtője, de hivatott öre is, amit szerzőnk pedig kétségbevon akkor, mikor „a tudomány-szabadság vallásos megkötéséről“ beszél. Akárcsak Spinóza hallanók s a

sülyesíteni ölm helyett esigahéjakat használnak súly gyanánt.

Nonuti átlag 1500 m. széles. A termő réteg homok, melyekben korall kőzet van.

A szigetet vagy 3 ezer ember lakja: ebből ezer katolikus, a többi protestáns. Az amerikai misszionának saját gozhajója lévén, emberei könnyen bejárhatják a szigeteket. Magok az amerikai prédikátorok keveset foglalkoznak a misszióval, mert a munkát végzik helyettük oceániai benszülött segédek.

Nagyobb számban csak Nonuti szigeten találtunk kath. benszülötteket, a többin csak elvétve vagy éppen nem, mert a nép protestáns vagy pogány. Legelső dolgunk Nonuti-ban iskolát nyitni, ahol kath. házafelkelet kiképezünk katekistáknak az egyes szigetek terítésére. Nonuti szigeten Tapuaki példájára más 7 falu is épített templomot, mire megérkeztünk. Arra kérttem a hivoket, építsenek minden templom mellé egy szobát, hol a lelkész meghúzhatja magát, ha nyája között tartózkodik: négy helyen már készen is áll a lakás.

Valamivel bővebben szölok állomásunkról. Lakásunk a templom előtt áll 12 m. távolságban. Ajtója olyan alacsony, hogy a belépőnek meg kell hajolnia. Tulajdonképen csak egy szo-

bánk van, de mi ezt a tágas helyet szövetek és terítővel fölcsotottuk 4 kisebb részre: ezekből egy háló, egy ebédlő, egy kamara, a negyedik nappali: utóbbi mindig tele van látogatókkal. A konyha szabad ég alatt áll.

Hoztunk magunkkal olyan ágyacsákat, melyeket körül lehet venni szunyoghálóval. Elemlül hoztunk kétszersültet, rizst és többféle konzervet: azonban többnyire a mi ételünk is hal, tojás és kókuszdió.

Házunk mellett vettünk egy darab földet, mely be van ültetve kókusz-pálmával. Teleknek vásároltuk, hogy idővel alkalmasabb lakást építsünk. Mostani lakásunk nem zárható be, de eddig nem vesztett el semmink: a nép utálja a lopást, a törvény pedig szigorúan bünteti.*

Az egyházat egészséges, hidegtelelés nincs, ámbár a sziget alig látszik ki a vízből: házunktól a tenger csak 4 lépés.

(Folyt. köv.)

* Mint ft. Leray püspök írja, ellopták a benszülöttek 1898-ban a misszionának 800 korona értékű sakáját Nonuti állomáson. A dolog imígyen történt. Az illető tolvajok börtönre lévén jelve, a rendőrök elől akartak szökni a szigetről; erre kellett nekik a misszió sakájára, melyre fölraktak 2000 kókuszdiót, hogy legyen mit enniük

Locke s Pufendorf-féle állambölcsélet. Ez utóbbi hirdette — többek között — hogy a tudomány elválasztandó a valástól s a tudomány bármely ágában a kinyilatkoztatott vallás mellőzésével legfeljebb a természeti vallásra kell tekintettel lenni. Spencer is kizárja a vallást a gondolkodás és tudomány köréből s az élet egész tartalmát és célját az egészen természetes lét keretei közé szorítja — szóval természetfeletti rendet nem ismer. Pedig hát az a természet éppen az ő felfogásuk szerint a legnagyobb zsarnok. Életani kisebb-nagyobb zavarok, vérmérséklet, atavizmus stb. stb. mind olyan zabolák, melyek féket vetnek az akaratra, tehát a szabadságra, a függetlenségre.

Hova zsugorodik tehát össze ezen elmélet szerint az a mindenáron való szabadság?

Szerzőnk pedig éppen az értelmi fejlődés és haladás, a tudomány szabadsága nevében tiltakozik a kath. egyetem ellen. Ez a vád különben már régi és elkoptatott. Csak azon csodálkozunk, hogy kath. ember olyan könnyelműen fel tudja újból felmelegítve találni. Lássuk csak, mit mond pl. Eötvös J. br. ide vonatkozólag: „Mi azon vádat illeti, hogy a kath. egyház az emberi nem bufitásán dolgozott, s a haladást zsarnokilag elnyomta, arra csak azt válaszolhatom, hogy e vádnak első részét legalább tények nem bizonyítják, miután az európai emberiség azon időszakban, melyben a pápaság hatalma alatt állott, nagy haladást tett, és e haladásnak egyik főtenyezője éppen az egyház volt; a másodikra azt kell megjegyeznem, hogy a szellemi zsarnokságot az egyház nevében, s de mindig csak a világi hatalom gyakorolta.” (Gondolatok.)

Veszedelemes volna a tudományra és egyházra egyaránt — szerző szerint — a kath. egyetem azért is, mert a Kath. egyetem lélektani problémák közé tartozik, már pedig a vallás az élet legmélyebb problémáit oldja meg, melyek nagyon érdeklők az ember kedély- és érzelemlilágát. És itt megint nagyon elkapja magát a szerző s a vallást majdnem csupán hangulatnak, érzelemlilágnak tartja, mely tisztán a szubjektívizmuson alapszik s melyhez az értelemnek semmi köze. A vallásos világnézet szerinte — v. ö. Kantal — az emberi természet benső ösztönein épül fel, leértelem, bizonyító érvek, meggyőződés nem jönnek tekintetbe.

Am meggyőződésünk szerint lehet ilyen vallás is, mely ilyen homályos, misztikus sejtelmeken épül fel, de a mi kinyilatkoztatott vallásunk éppen alapjában az ismeret problémaival áll összeköttetésben. Ne akarjon tehát senki is vallásunkban bennünket a logika és ismeret birodalmából teljesen a lélektan területére szorítani. A kinyilatkoztatott vallás minden tétele a logikai láncolatok sorozatába il-

leszkedik, s a legszigorúbb törvényszerűséggel vezet el Istenhez. Az ilyen vallás nem lehet kerékkötője a tudományos gondolkodásnak és tudományos szabadságföldülésnek addig: míg a szabadság alatt, nem szabadságot avagy hőbortosságot értünk. Éppen azért a kereszténység egyetemes érvényű elvei szerint működő egyetem nem fogja a társadalmat — a mitől szerző fél — veszedelmes lélektani problémákba kergetni, mert mint említők valásunknál az ismeretelmélet az alap s csak azután jön az érzelem világa.

Arról panaszkodik szerző, hogy ma az egyetem nem nyújt világnézetet ifjainak. Milyen egyetem? Az állami. Pedig szerző szerint csakis ennek van létjogosultsága a tudomány szabadsága érdekében. No hát természetes, hogy nem nyújt. Hiszen az állami egyetemeken a különböző kormányformák, uralomra kerülő, vagy küzdésben levő politikai pártok, eszmék stb. változása szerint az oktatás irányzata is folytonosan alá van vetve ezeknek a forrongó s meg nem állapodott elveknek és nézeteknek, minek következtében csakugyan egy át nem tekinthető, rendszertelen szellemi khaosz elé kerülünk a tudományos elméletek világában. Ezzel szemben a kath. egyetemnek biztos irányító tüje van: az örök és megdönthetetlen kinyilatkoztatott vallás s ennek erkölcsstana. Hogy pedig ezek együtt állandó és egyetemes érvényű világnézetet képesek az emberekbe oltani — a mit pedig minduntalan hangoztat szerző — azt csak el nem tagadhatja.

Az is világtörténelmi tény — hogy már mi is hivatkozzunk erre — hogy az oktatás szabadsága éppen a katholicizmus specialitása, s hogy a kath. oktatásrendszer az államok legerősebb támasza, mely ifjainak az állam iránt való kötelezettségek szemmel tartásával erkölcsi alapot és irányt nyújt. Igen érdekesen nyilatkozott ide vonatkozólag XIII. Leó pápa 1885-ben egyik körlevelében, mely élénk világot vet arra, hogy egy kath. jellegű felsőbb tanintézetben minő szellemben hirdetnek az igazságot a szabadságról, az általános haladásról: „Önmagához mindig híven elvet az egyház a szabadsággal való minden visszaélést, mely egyeseket úgy, mint egész népeket majd féktelenségre, majd meg rabszolgaságra vezet; de ép oly szívesen üdvözli a kornak minden haladását, ha ez valóban jótétemény az életre nézve, mely csak átmenetet képez az örök és maradandóra nézve. Azért tehát semmi más, mint teljesen alaptalan rágalmasz — tisztán a légből kapott valami, ha az egyházat arról vádolják, mint ha ellenséges érzelmű volna az állami élet újabb fejlődésével szemben és ha különbség nélkül mindazt visszautasítaná, mit a mi korunk teremtett. A mit vissza-

utasít, azok az agyafurt vélemények: az ellenszegülés bolond szellemét visszautasítja és különösen ezt az érzületet, mely már észrevéteit velünk az Istenről való önkéntes elszakadás kezdetét.”

Azt hisszük, elég világos beszéd az Egyház legfőbb tanítószékéből.

Minden józan szabadságot megad, hogy a hőbortokat nem engedí kiviragozni általában s nem engedí a kath. jellegű egyetemeken, azért az ilyen egyetemet „marschutához” költötnék deklarálni, mely „újját vágja a tudományok fejlődésének s ezzel az emberiség szellemi, sőt általános kulturális kifejlődésének:” olyan éretlen s „a világtörténelmi törvényszerűség gondolatának magaslatát” nélkülöző vélemény, minő csak egy másik, különben becsüldendő cél érdekében, pattanhatott ki az író tollából. Csakhogy itt is áll, hogy a cél nem szentesíti az eszközöket. Azért, hogy propagandát csináljunk egy kath. internatusnak, nem lett volna szabad a kath. egyetemnek elvi létjogosultságát is megtámadni, az emberiség történelmi fejlődéséből, az egyház életéből meríthető tanúságokat egyszerűen figyelmen kívül hagyni és nagyhangú frázisok ködbeburkolt magaslátáról a katholicizmust olybá tüntetni fel, mint a mely útjában állhatna a gondolat szabadságának.

Ez eszme hirdetésével vádoló a tárgyalás alá vett brošúra első fejezetének szerzőjét. Jövvőre a többiekéről.

A püspökök jogai és kiváltságai.

(Folytatás.)

Az egyházmegye kormányzásához a pápától nyer ugyan küldetést és felhatalmazást a püspök: de a képességet, a lelki hatalmat, a főpapi rendet, ennek eltörülhetetlen szentségi jegyet és erejét a felszentelés által szerzi meg, amikor két vagy három más püspök őt kézfelvétél és felkenés által az apostoli püspöki tiszt részesevé és törvényes örökösévé avatja. Innen van, hogy az érvényesen és törvényesen felszentelt püspöknek főpapi vagyis püspökrendi ténykedései mindig érvényesek, bárha törvénytelenül vagy szentségtörőleg szolgáltató is, mint p. o. az eretnkségbe vagy szakadarságba esett püspökök teszik. Ez az oka az angol (high church) államegyház okoskodásának, amely püspökei részére azon az alapon vitatta az apostoli hatalmat, hogy ők szakadár orosz püspökök által szenteltek fel magukat, és tehát érvényesen felszentelt püspökök, bárha ők maguk sem tagadják, hogy jogellenesen, sőt pénzért jutottak a lelki hatalom birtokába. Nagy vita folyt erről a közelmúltban, sőt XIII. Leó pápa alapos tanulmányokat is végeztetett azon célból, hogy kimondhatná-e a pápa döntő szóval, hogy az anglikán ordinációk tényleg érvényesek. Sokan azt hitték ugyanis, hogy ezen szentelések érvényességének elismerése meghozhatná az egész angolszász fajnak az egyházhoz való visszatérését. Maga a nagy Gladstone, aki szeretett hittudományi kérdésekkel foglalkozni, erősen vitatta az angol ordinációk érvényességét és folyton zsörtölt és duzzogott Róma ellen amiatt, hogy a pápa nem akarja az angol ál-

lanegyház pap- és püspökszenteléseinek érvényességét elismerni.

A mivel és gazdag anglikán püspökök hitűségét is nagyon sértette az, hogy őket a pápa nem ismeri el, holott a torzonborz és ugyan- csak hiányos tudású moszkovita püspököket elismeri érvényesen fölszentelt püspököknek és ugyanezen okból éppen úgy Venerabilis Frater címmel titulálja őket, mint akármely más katolikus püspököt. Látszik ebből, hogy az a sokat ócsárolt pápa mégis csak nagy tekintély a bishup urak szemében, ha már emyire erőlködnek. Úgy tudom azonban, hogy az angol ordinációk érvényességét illetőleg az apostoli szentszék döntőleg nem nyilatkozott, ámbár azt kíváncsi vagyok, hogy a boldogult pápa azt a javaslatot, hogy mondja ki az összes angol ordinációk föltétlen érvénytelenségét. — mellőzte. Nyilván böles mérsékletből tette, aminthogy a dolgok jelen állásában ez a kérdés az egyházra nézve éppen nem égető és egy idegen elutasító nyilatkozat esetleg nagyon hosszú időre visszavethetné azt a kedvező hangulatot, amely az angolszász fajnak az egyházzal való egyesülése iránt egyre növekvőben van.

Mivel tehát a püspököt ilyenek az érvényes felszentelés teszi: nem esoda, hogy az egyház ősidőktől fogva kiváló gondot fordított arra, hogy az apostoli hatalom átszarmaztatása föltétlenül biztos és érvényes módon történjen meg, amely eleve kizár minden jogi bizonytalanságot és minden kétséget. Innen van, hogy szigorúan megköveteli, hogy minden új püspököt három idősebb püspök vagy legalább is kettő szenteljen föl. A régiebbről rendelkezések azonban szigorúbbak voltak, mert régente két püspök, sőt akárhányszor az érseki tartomány minden püspöke részt vett az új püspök fölszentelésében. Ennek a nagy gondosságnak mélyen járó oka van. A misés papokat ugyanis a püspök szenteli fel. Ha tehát a püspök nincs érvényesen fölszentelve, azt, amivel tényleg nem bír, az apostoli hatalmat sem egészen, sem részben másra át nem ruházhatja, vagyis sem püspököt, sem papot érvényesen föl nem szentelhet s ha mégis szentel, az ilyenek minden papi ténykedése semmis és érvénytelen. Hamár most a püspök fölszentelését csak egy püspök teljesítené, valami úton-módon megeshetnék az, hogy maga a fölszentelő püspök sem lévén érvényesen fölszentelve, az általa föladdott püspöki rend is semmis és így az idők folyamán, a püspököknek és papoknak ettől a fölszentelőtől eredő egész törzslája nélkülözne a valóságos apostoli papi hatalmat. De ha több püspök teljesíti a szentelést, még abban az esetben is, ha egyikük vagy másuk érvénytelenül volna felszentelve, a többiek mint érvényesen fölszentelt püspökök valósággal mégis csak átruházzák az apostolok püspöki rendjét az ujonnan fölszenteltre: az az egy érvénytelenül fölszentelt püspök pedig, mivel püspököt egymaga nem szentelhet s úgy ő, mint az általa érvénytelenül fölszentelt papok meghalván, elenyészik velük az egyház élő fájáról az a néhány holt ág. — nem veszélyeztetni semmiképpen az apostoli hatalom jogfolytonosságát. Elvben ugyan akármely érvényesen fölszentelt püspök, egymaga más püspök közreműködése nélkül is, a maga teljes valóságában átszarmaztathatja az apostoli hatalmat másra, vagyis érvényesen szentelhet nemcsak papot, hanem püspököt is: de az egyház ősi fegyelme rendes viszonyok közt ezt nem enged meg és rendesen három, de kivételes szükség esetén legalább két püspök közreműködését követeli. Nagyon helyes ez a hármashat, tehát testületileg való püspökszentelés már csak azért is, mert az apostolok is testületileg kapták Krisztustól a főpapi hatalmat és ahol

tehettek testületileg is ruházták át, aminek sz. Mátyás apostol példája elég világos bizonyága.

De amely világos bizonyága ez az eset annak, hogy már a szent apostolok és az egyház mindmáig fenálló törvényes rendje szerint szenteltek fel a püspököket: éppoly döntő bizonyosságu tény olvasunk sz. Pál apostolnak a Galatákhoz írt levelében arról, (Gal. 2. 2.) hogy ez a nagy világapostol, akinek szavai úgy áradtak szét a népek és nemzetek történetének mezéjén, mint az elővizek folyama, s aki amint tudva van, természetfölötti módon, közvetlenül az Úr által lett vakbuzgó és diühös zsidóhó a keresztény hit halhatatlan érdemű terjesztője és utólréhetetlen bölcseségű mestere. — fensőbb sugallatból beszámolt Péternek, az egyház fejének isteni elhivatásáról, eléje terjeszté az evangéliumot, amelyet hirdert, nehogy hiába apostolkodjék, a mint ő maga mondja, aminek Szent Ágoston szerint világos értelme az, hogy még magának a Krisztustól kirendelt Pál apostolnak se hitt volna az egyház, ha Péter, az egyház feje hivatalában meg nem erősíti. Maga Pál apostol (Gal. 2. 9.) megírja, hogy miután Péter megismerte és kézfogás által elismerte az ő apostoli elhivatását, azt rendelte, hogy Pál és Barnabás a pogányok közé menjenek az evangéliumot hirdetni, míg ő (Péter) és társai a zsidók közt fogják apostolkodni. Ez hát elég világos és kétségtelenül döntő bizonyosságu tényállás az apostolok életéből arra nézve, hogy Péter tiszte az egyház főpásztorának tiszte, aki a többi apostolok működésének körét és terjedédelmet meghatározza. Innen van, hogy a püspökök mint az apostolok rendes és állandó utódjai püspöki hatalmukat a pápatól való függésben gyakorolhatják. A püspök hatalmi körét az egyháznak időről-időre való igényei és a különféle egyházak viszonyai szerint a pápa különféle szabályozhatja a területre, a hívek számára és különféle állapotokra, nemkülömben minden más a dolog természetére vonatkozó viszonyokra nézve, a mint azt az egyház története és az egyházi jog fejlődése elég világosan mutatja. Lényegében azonban, amint mondvá volt, meg nem szüntetheti és mással nem helyettesítheti, mert ez már az egyház istenileg megállapított alkotmányának megszüntetése volna, amire a pápának nincs hatalma. A püspökök tehát nem pápai az ő megyéiknek, azaz nem bírnak megyéikre nézve azzal a hatalommal, de még ahhoz hasonlóval sem, amellyel a pápa bír az egyetemes egyházra nézve: mert amíg a pápa csak az isteni törvénytől függ és ettől függőleg korlátlanul intézi az egyetemes egyház ügyeit: a püspökök a maguk rendes joghatóságát az egyház általános szabályai, az egyetemes egyház-jog és a pápai szentszék mindenkorai jogszerű határozmányainak korlátai között gyakorolhatják. Hatalmuk tehát sem nem föltétlen, sem nem korlátlan. Korlátlan mégis annyiban, amennyiben alattvalóik, t. i. a rendes joghatóságuk alá tartozó papok és hívek sem egyenként, sem testületileg nem korlátozhatják sem a püspök hatalmát, sem az ő személyét abban, hogy ezt az ő püspöki hatalmát, hogy és miként gyakorolja. Püspöki hatalma gyakorlásában sem korlátozhatja őt sem az egyházmegyei zsinat, sem a káptalan: s ha mégis vannak esetek, amelyekben a püspök nem határozhat káptalanának meghallgatása nélkül, ezen korlátozások nem a káptalantól mint a püspök alattvalójától erednek, hanem az egyetemes egyházi törvényhozástól, tehát a püspöknek is törvényes felsőbb-ségétől. A hazai kath. autonómia is azért sikerül oly nehezen, mert bajos megalomai a módját annak, hogy a püspök az ő alattvalóival közösen miképpen intézhesen el bizonyos egy-

házi ügyeket úgy, hogy még a látszata se legyen meg annak, hogy püspöki tiszte gyakorlásában őt alattvalói korlátozzák. Ezért nincs az erdélyi autonómiának mind e mai napig SS-ok szerint kodifikált alkotmánya és én azt hiszem, hogy soha sem is lesz, sőt hozzáteszem, hogy ez így egészen jól is van.*) Esetről esetre majd meg fogják találni püspök és hívei a közös megállapodás és együttértés és együttérző eljárás módjait. A püspök és hívei összetartó részei az egyháznak, ők, ha igaz lélek vezetű őket: ellenkezésbe nem juthatnak. A közös ellenfél, akivel szemben szükséges a SS-ok védelme: a modern állami mindenhatóság s látjuk jól, hogy éppen ennek hatalmi nüzusa az, amely őket vet a püspökök és hívek közé, s azon rongyos régi osztrák elv szerint: divide et impera, egymásra üszítja őket, hogy természetes ellenségnek tekintve egymást, szüntelen versengésben legyenek, mialatt ö mindkét rész eminens jogait magának vindikálja.

Az egyházi rend természetéből folyó és a hívek lelki gondozása körül felmerülő minden joghatósági ügyben a papság a püspök hatalma alatt áll, ezért írja már az öskeresztény időkben Szent Ignác püspök és vértanú: „Non licet absque episcopo neque baptizare, neque agapen celebrare” is, vagy hogy sem keresztelni sem Úrvacsorát tartani nem szabad a püspök engedelmével nélkül. Ő a törvényes főpásztor, ő az apostoli hatalom kezelője.

Nagyon messzire futna e cikk, ha én itt most a püspöki joghatóság teljes tartalmát elő akarnám adni úgy, ahogy a mai egyházjog szerint érvényben van. Nagy dolog az. De bármily nagy is, azért mégsem deszpotikus, azaz sem nem föltétlen, sem nem korlátlan: mert, hogy többet ne is említsek, minden egyes püspök hatalma a saját egyház megéjére terjed ki csak, és igen szigorú jogszabályok korlátozzák őket, nehogy egyik a másik egyházmegyéje dolgaiba zavart okozza bele avatkozhassekk. Ez azonban csak arra vonatkozik, hogy egyik a másik megéjé ügyeibe ne avatkozzekek bele, mert p. o. a püspök a saját megéjé dolgait bárhonnán intézheti, ha valami oknál fogva személyesen távol van is a saját püspöki megéjétől.

Az eddig mondottakból is, de meg a dolog természetéből is elég világos, hogy a püspökök működése tulajdonképeni vérkeringése az anyaszentegyház éltető hatásának az emberiség erkölcsi életében. Világos az is, hogy ily kiválóan nagy horderejű munkát jó sikerrel csak olyan férfiak végezhetnek, akikben a megfelelő egyházi tudományosság bő élettapasztalattal párosul, de úgy, hogy ezt is, amazt is igaz apostoli lelkiület, esontig-végig ható krisztusi szellem vezérli és igazgatja. Innen van, hogy az apostoli szentszék kiváló gondot fordít arra, hogy a püspöki székekre alapos tudású férfiak kerüljenek. Ezért van, hogy a közönséges egyházi jog a püspöki rend fölvételére a betöltött harmincadik élet irja elő és nincs tekintet, amelyektől a jogszabálytól a tridentin zsinatn innen az egyház tágitott volna. Mert volt idő, midőn egyes elhatalmasodott fejedelmek és családok erőszakoskodása révén nemcsak gyermekemberek, hanem teljesen züllött erkölcsi egyháziak jutottak püspöki székekbe igen nagy kárára az egyház ügyének és töméntelen botrányára a hívő népeknek.

Mindennek a tridentin zsinat révén létesített üdvös egyházi újaváltozás jóformán minden időkre véget vetett, legalább az éretlen koriak és a teljesen nyilvánvalólag botrányos életűnek püspöki székekbe való betolakodását avagy beerősökölését illetőleg: ámbár tény, hogy ott, ahol az államnak a püspöki székek betöltését

*) Ezt a nézetet nem látjuk megokoltnak. Szerk.

illetőleg befolyása van, ennek mértéke szerint állandóan foly mindenféle diplomáciai és diplomáciai kívüli aknamunka, hogy olyanok jussanak püspöki székekbe, akik az apostoli papi szellemből minél kevesebbet hordoznak a kebelükben. Jól emlékezhetik még mindenki a katolikus autonómiai kongresszuson történektől a zseniális Proházska ama frappáns jellemzésére, hogy a franciaországi püspöki székek betöltését illetőleg a francia kormány úgy járt el, hogy mindig a legrosszabb jelölteket terjesztte a pápa elé. A pápa ezután a legrosszabb jelöltek közül kinevezte a legjobbat. A kinevezések körül előforduló ilyen és hasonló érdekes dolgokról egyébiránt a következő fejtegetésekben még lesz szó bőven.

(Folyt. köv.)

H I R E K.

Katholikus kör Gyulafehérvárt. Mult számunkban, mint örvendetes mozgalmat jelentettük, hogy városunkba kath. kör alakítására történt lépések. Azt irtuk volt ide vonatkozólag, hogy a kezdeményezés „a kir. törvény-szék bírói karának köréből” indult ki. Felkérésre ki kell jelentenünk, hogy az idézett szavak nem magyarázandók úgy, hogy a kezdeményezés a bírói kartól, mint testülettől indult ki. Szívesen kijelentjük ezt annál is inkább, mert mikor a „bírói kar köréből” szavakat használtuk, korántsem a testületet értettük, a minthogy nem is érthettük.

A mikor e helyreigazításunkat nyilvánosságra hozzuk, nem mulaszthatjuk el kifejezni fájdalomunkat a fölött, hogy a megindult mozgalmat több oldalról intrikákkal óhajtják elnyomni. Ezúttal nem akarunk bővebben szólni a levegőben úszó ilyen fajta hírekről, de igérjük, hogy résen leszünk s ha alaptalan és elkoportált szövegek hangoztatásával akarják jogos tömörülésünket elnyomni, elmondjuk a magunk véleményét s feltesszük a kérdést, kinek van hát igazsága?

Egyébiránt az aláírók száma már jóval meghaladja a százat — tehát az eredmény már is biztos. Ma, vasárnap, d. e. ebben az ügyben szűkebb körű értekezlet is lesz.

Egyháztanács. A gyulafehérvári róm. kath. hitközségi egyháztanácsa és iskolaszéke január hó 24-én d. e. 11 órakor a városháza tanácstermében gyűlést tartott, a melyen jelen voltak: Zomora Dániel, plebános-elnök, Novák Ferenc főgondnok, Csabry Bonifác dr. számadógondnok, Kárpiss János jegyző, Ávéd Jákó, Straubert Ödön, Korbuly Ignác, Patrovics Ferenc, Kádár Miklós, Balló Lázár, Atzel Béla dr., Polónyi Gyula, Krzsevcsky Géza, Balás Endre dr., Kóródy Péter dr., Fejér Gerő dr., Bochtánovics Sándor, Péter János dr., Wagner Sándor, és Kőrösy László egyháztanácsosok. A gyűlést az elnök plebános hatásos buzdító szavakkal nyitotta meg. A jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után a gyűlés tudomásul vette az elnöknek és a számadó godnoknak a „régii temető” 1901—1902. évi számadásai alól való felmentését, azután pedig Püspök úr Ö. méltóságának azon leiratát, mely szerint nem tartja célszerűnek, hogy a tanítók fizetése kiutalása egy helyre koncentráltsásk, a mi tényleg Ávéd Jákó véleménye szerint még bonyolultabbá tenné az eljárást, mert a fizetésről alaponként külön kell elszámolni.

A gyűlés különös örömmel vette ezután tudomásul hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr, jóllehet a

városban állami népiskola is van, az egyházközségi róm. kath. elemi iskolánál két tanító ötödéves korpótlékának fedezésére 200 kor. állami segélyt utaltványozott.

Az indítványok során Zomora Dániel elnök-plebános, hogy az egyházközségi életet élénkebbé tegyék és emeljék, szükségesnek találja és ajánlja a városban élő katolikus hívek összeírását, a mihez az egyháztanács hozzájárult, miután Novák Ferenc, főgondnok, polgármester ez ügyben való szíves közreműködését ígérte, a mennyiben a városi évi összeírásnál felkéri majd a figyelmet a katolikusoknak megjelzésére. Ezután elnök-plebános megkérdezésére, Novák Ferenc és Ávéd Jákó felszólalása után az egyháztanács elhatározta, hogy az egyházközségi szabályrendeletek értelmében a rendes évi közgyűlést a polgármester úr dícséretreméltó szíveségéből a városháza tanácstermében és április havában fogja megtartani s egyuttal utasítja a jegyzőt, hogy azon az évi működésről kimerítő jelentést tegyen.

Majd Wagner Sándor azon indítványa, hogy az egyházközségi szervezeti szabályokat az egyes tagoknak kezébe juttassák, igen élénk megbeszélés tárgya lett, melynek lefolytával a gyűlés a főgondnok ajánlatára megbízta Kárpiss János jegyzőt, hogy a jövő gyűlésen adja elő a helybeli egyházközség új szervezésének historikumát, majd ennek alapján határozni fognak egy külön alapszabálytervezet elkészítéséről.

Végül Fejér Gerő dr. kimerítő jelentést tett az egyházközségi róm. kath. elemi iskolában végzett iskolalátogatásáról és szakszerű észrevételeit előadva különösen kiemelte azt a sikeres eredményt, a melyet iskolánkban a magyar nyelv sikeres tanításánál tapasztalt. A gyűlés 12 órakor befejeződött. (kj.)

Kath. Legényegyesületünk szabad liceum. Várakozással néztünk az első népszerű előadás elé, mert a részvételiány egy alkalommal már meghúsiította e praktikus és nagy haszonnal járó szabad liceumi előadásokat. Arra az időre gondolunk vissza, mikor ezélt pár évvel az irodalmi társulat akart ilyen ismeretterjesztő előadásokat rendezni, de a közönség nem érdeklődött az ügy iránt s így abban kellett hagyni. Annál kellemesebben lepődünk meg most az elmult vasárnapon, mikor az Európa szálló nagytermében a feltűnően nagyszámú, intelligens publikumot megpillantottuk. Gondoljuk, hogy az érdeklődők száma nem fog a következőkön sem apadni, annyival is inkább, mert a Legényegylet élénksége gondoskodni fog, hogy az előadáson kívül egyéb programmpontok is legyenek, a mik változatossá tegyék az ilyen vasárnap délutánokat. Ez alkalommal Kárpiss János gimn.-munk egyik lelkes buzgó tanára olvasott föl a görög szocializmusról. Nem kell említenünk, hogy nagy tudással, tiszta, világos stílussal szerkesztette meg a tanulmányát s a közönség érdeklődését öbren tudta tartani utolsó szaváig, miköz s zajos tapsok közt hagyta el a pódiumot. Egy kis karének következett ezután, hogy aztán kezdődjek a Legényegylet közgyűlése. Zomora Dániel kanonok, az egylet fáradhatatlan elnöke vezolta az egylet egy évi működését. Nagy eredményekről, nagy munkásságról ez alkalommal még nem lehet szólni, mert ez az év inkább a szervezkedés éve volt, inkább létért való küzdés, mint a Legényegylet szigorú értelmében vett cselejának megvalósítása. Rendeztek négy tancmútságot színelőadással

egybekötte. Volt egy kirándulásuk az Ujvilágba. Ők rendezték a márc. 15-iki ünnepélyt. Az utóbbi időben tancot is tanultak az egylet tagjai. Egy alkalommal megtekintették a székes-egyházat és a Batthyáneumot s mind két helyen szakértők adták meg a magyarázatokat. Voltak vallási oktatások és szent gyakorlatok. Minden vasárnap délelőtt 10 órakor az egylettagjai számára szent mise van az apácák kápolnájában. A pénztáros jelentése kedvező állapotokat tár elő, mert az egylet már saját bevételeiből is képes szerényen megélni, sőt az évi számadás szerint, több mint 400 korona marad az 1904. évre. — Az egylet elég szép könyvtárral rendelkezik már, — mint a könyvtáros jelentéséből értesülünk — 202 mű több mint 260 kötetben elégti ki az — Istennek hála — elég nagy számmal jelentkező olvasók igényeit. Sok lapja is jár az egyletnek. Püspök urunk jóvoltából kapja az egylet a Magyar Állam, Alkotmány, Hazánk, Tiszántúl, Pécsi Közlöny, Pressburger Tagblatt, c. napilapokat, továbbá a Fejérmegyei Napló, Közművelődés, Bukaresti Magyar Ujság, Balaton Vidéke c. hetilapokat s a Magyarok Csillaga c. amerikai újságot, Zomora elnök adja az egyletnek a Herkó Pátert, Néppártot, Magyar Néplapot; Schäser Ferenc a Gyulafehérvár és Vidékét; másodelnök az Uj Lapot. A jelentések után az alelnöki választást ejtették meg; ismételtlen egyhangú lelkesültséggel az egylet eddigi buzgó áldozatra kész alelnökét Baumann Arnoldot választották meg, kinek fáradozása teremtette meg tulajdonképen az egyletet, s kinek érdemeit Püspök urunk méltatta a közgyűlés előtt. Ezek után még 17 új tagnak felvétele következett s a közgyűlés ezzel befejeződött. Örömmel látjuk, hogy a derek, humanus egylet jövője többé-kevésbé biztosítva van, adja Isten, hogy az elnök még nagyobb munkásságról, még kedvezőbb állapotokról számolhasson be a jövő közgyűlésen.

— 25 éves papi jubileum Szovátán. Folyó év január 26-án ünnepe volt Szovátán róm. kath. hitközségének. Valóságos ünnepe, a szeretet és a legnagyobb tiszteleti ünnepe. E napon ünnepelte ugyanis G a z d a D é n e s helybeli plebános papságának 25 éves évfordulóját. 1878-ban szenteltetven pappá, hat éves káplánkodás után Szovátán község lelkészévé nevezte ki főpástorra; és ez idő óta, tehát 19 éven keresztül Szovátán híveinek volt vezetője, oktatója, nevelője, lelki-átja, mindene. Dolgozott, fáradozott, tett mindenfelé a hitközségben nemcsak a lelkieket illetőleg, hanem a mindennapi életben is. Bár sokszor — nagyon sokszor kellett tövises útra lépnie, és saját hívei részéről is többször kellett a félreértés keserű poharát kiürítenie, mindazonáltal lankadatlan tevékenysége, s fáradhatatlan buzgalma, melyet a Krisztus szeretete ápol benne, nem engedték csüggedni. Hogy helyesen gondolkodott és önzetlenül fáradozott, azt hívei szóval és tettel megmutatták, bebizonyították az ünnepség napján. Mert alig, hogy híret vették a nagy napnak, melyet plebánusuk megünnepelendő vala, Gergely János gör. kath. lelkész és a róm. kath. kántor meg a tanítói kar buzgólkodása következtében valóságos verseny keletkezett a hívek körében az ünnepeltes módzataira nézve. S a mit egyszerűségük, szegénységük meg tudott teremteni, mind megtették. Már a korai reggeli órákban talpon volt a hitközség színe-java, s alig hogy megkondult a magaslátról a szovátai öreg harang szépen hívó hangja, seregesen tödultak, hogy lássák a szerető lelkiatya ezüst menyekzőjét s új erőt, új buzgalmat merítsenek atyai intelmeiből. Taracklövösek hirdették az ünnepség megkezdését. Lassan-lassan megtelt a templom ajátoskodókkal, töben a szentségekhez is járultak, összegyűltek

a sóvédek papjai, hogy segítségére legyenek az ünnepeltnek.

Körmenetben kísérték be a jubiláns a templomba Puskás Gergely diós-szt.-mártoni plebánus vezetésével, szent mise végzetével pedig Hadnagy Mihály korondi plebánus emlékeztette a híveket arra a kötelességre, mellyel lelkipásztoruknak tartoznak. Meg is értették a szónoknak jóra intő szavait, mert mise után anyanyira elleptek a plebánia udvarát a papjukat szerető hívek, hogy öröm volt nézni, mint versenyeznek a legkisebb gyermek is a tiszteltnyilvánításban. Hogyan türtek hajdon fölül a dermesztő hideget, hogyan keresték a helyet, hogy láthassák, hallhassák lelkiatyjukat. Oh ezt csak a szeretet diktálhatta nekik! A papság üdvözlése után, a tantület, az egyháztanács, a pol. község előjárósága, a szovátai leányifjúság, mint koszorús leányok, adott kifejezést keresetlen szavakban tisztelőnek, szeretetének. Este pedig a szovátai ifjúsági egyesület a parajdi önkéntes tiszolt egylet közreműködésével fátylasmenetben tisztelt a jubiláns előtt. Este hat órakor pedig 150 tíftekü vacsorát rendeztek, a mely alatt a róm. kath. iskola növendékei szebbnél szebb és kedvesebb-nél kedvesebb alkalmi költeményekkel és énekekkel mutatták ki haláljukat és szeretetüket. Oly megkapó és oly közvetlen nyilatkozat, mint az első osztályba járó Kis Márton fiúcska ajkáról, alig képzelhető. Mindenki érezte kedves hangján, hogy milyen a gyermeki igaz szeretet és ragaszkodás s megerősödött bennünk a fogadás, hogy mi is mindig jó, engedelmis gyermekei akarunk lenni lelkiatyainknak.

Ezen fogadás megpecsételésül járultunk mi is szerény ajándékunkkal — a misező kehellyel — lelkipásztorunk elé, s ezért csatlakoztunk mi is szerető paptársai mellé, akik egy gyönyörű fehér miseruhát hoztak a jubilánsnak s a szovátai leányok pedig egy gyönyörű élő virág csokrot.

Aldja, örízze és ortalapzza az Ur Jézus, még arany jubileuma elérésében is gondos vezérünk.

Egy jelenvolt.

— **Az iskolai év első fele** a mai napon ért véget. Az iskolai évnél keletve való beosztása olyan természetes és logikus, hogy az ember bámulhatja, miért kellett annak idején ezzel felhagyni s az évet harmadokra darabolni. Tanár és tanuló egyaránt örömdhet ennek a felújított régi rendszernek. A tanuló többször kiballgatható, tehát szorgalmáról, tehetségről biztosabb ítélet alkotható; a tanár is könnyebben oszthatja be a tananyagot és nyugodtabban, beáratobban dolgoztathatja fel. Legtovább azért busulhatnak diákok és gyermekeiket tulságosan beecézgető szülők, hogy a reménykedés lehetősége, a számitgatás egygyel megcsappant. Ed-dig, ha karácsonykor — szekunda virult az Értesítőben, nem sokba vették. Majd husvétra más-kép lesz, s ha akkor is — hát ott van még az év vége. Ma már úgy áll a dolog, hogy aki az első fél év végén több „bundát” szerzett, mint a mennyi még a tél évadban is felesleges, hát nyárára is nehezen tud tőlük megszabadulni — nem esik közbe a tavasz, mely egyet-egyet levehetne a megterhelt vállakról. De hát tanulni kell — ez a vége minden okoskodásnak!

— **Gyermek színi-előadásokat** rendeznek a kolozsvári magyar-uccai r. k. fiú- és leányiskola növendékei f. hó 31-én, febr. 2-án és 7-én a szent-péteri rk. fiúiskola tantermében. A tiszta jövedelmet jótékonycélra fordítják. Három napon három darabot fognak játszani a kis műkedvelők és pedig: A két befőttes üveg (már a cím is vonzó!) vigjáték Murai Károlytól. A kis libapásztor, színmű Murai Károlytól. Karácsonyi, karácsonyi játek, írta: Pap Bácsi. — Az előadások kezdete d. n. 4 órakor.

— **Uj templom Oroszfaluban.** Régi vágya meggy teljesebbé Oroszfalu kis község nagyszámú róm. kath. híveinek. Míg a 72 lelket tevő ref. hívek már régóta bírnak egy esinos templommal, a katolikusok, — pedig számuk jóval nagyobb, levén ok 351-en, nem rendelkeztek templommal s a legnagyobb hidegben is Kézdivásárhely-Kantába kellett jönniök, ha szent misét akartak hallgatni. Most e nagy hiányon segítve lesz: igaz, hogy egyelőre csak szerény alakban, de megis lesz egy kis kápolnájok, hol bár minden második vasárnapon misét hallgathatnak. A község új iskolát építettvén, a régi iskolát átengedte templomi célra, ezt most átalakítják, egy kis oltárral felszerelik, melyhez a szükséges konszekrált oltárkövet püspök urunk már el is küldötte s ugyancsak ő méltósága engedélyt adott a kézdívásárhely-kantai plebánia hivatalnak arra is, hogy sátoros ünnepek második napján s azonkívül minden második vasárnapon szent misét tarthassanak a kápolnáva felszentelendő helyiségben. Ezzel végre tehát teljesül az oroszfalviak régi vágya, kik most aztán egész erővel neki fekszenek, hogy néhány év alatt egy állandó, nagyobb helyiséget, egy esinos kis templomot építhessenek az Isten diósözégére.

— **A gyfhevári Kath. Legényegyesület** febr. 7-én az „Európa” szálló nagytermében színi-előadással egybekötött táncestélyt rendez. Színe kerül Bodnár Gáspárnak Vissza a műhelybe című irányzatos színműve.

— **Rákóczy-ünnepély.** A Gyulafehérvár városa által rendezendő Rákóczy-ünnepély meg-tartásának idejét a meghívott rendező bizottság február hó 20-ra tűzte ki és tárgysorozatát a következőkben állapította meg: 1. a róm. kath. főgimn. tanulók éneke, 2. ünnepi felolvasás, melyet Rass Károly főgimn. tanár fog tartani, 3. hölgyekből és férfiakból álló vegyeskörtől elő-adandó kunc dalok, 4. alkalmi költemény szavalata, 5. Bartalis József, főgimn. tanár kísérel-tel előadott tárogató-szólója, 6. a főgimn. ének-kar záró éneke. — Előre is tudjuk, hogy a város hazafias közönségének lelkes részvételével a nagy nemzeti hagyományokhoz méltó, magasztos ünnepély lesz ez, melyet nem ártana valamely hazafias célú, helyi érdekű szabad adakozással egybekapcsolni, miert is előre felhívjuk reá a különös figyelmet.

— **Uj főispán.** A nemrég elhunyt hunyadvárnemgyei főispán helyébe a király ugyanezen vármegye alispánját Mara Lászlót nevezte ki.

— **Halálozások.** T. Both Demeter János minoritarendi áldozár, helyettes lelkész, életének 75. papságának 46-ik évében rövid szenvedés után Sárpatokon az Úrban elhunyt.

Született 1830. évi január hó 24-én Kápolnas-Olahfaluban, Udvarhelymegyében. Középsikolai tanulmányait Székelyudvarhelyt és Nagy-bányán, a teológiát pedig Egerben végezte. — hol 1858. évi augusztus hó 29-én áldozópappá szenteltetett. Ugyanezen évben Kézdivásárhely-kantai segédlelkész és elemi iskolai tanítónak. — 1860-ban egri hitszónok, 1861-ben a mezőkövesdi plebánus mellett a lelkiekben kíségtőnek. — 1863-ban Kézdivásárhely-kantai helyettes ház-főnök, segédlelkész. — 1864-ben újból Mező-kövesden kíségtő. — 1869-ben szilágysomlyói ház-főnök, elemiiskolai igazgató és az ujoncön-vendékek magistere; 1873-ban Nagybányán ház-főnök, helyettes és segédlelkész és 1874-ben pedig b. e. Fogarasy Mihály erdélyi püspök által, miután rendi előjáróságától elbocsátást nyert, a sárpatoki róm. kath. plebánia helyettes lelkészévé nevezetett ki.

Mint tizenhét éves ifjú a „vörös-sípások” között végig küzdötte a szabadságharcot, mely-

nek idejéből nem egy nevezetes elményt heszelt el ő közvetlen megnyerő előadásával. Az öreg urat máskülönbön tipikus magatartás, állandó magyaros jó humor, testvéries érzület és igazi barátságos szív jellemezte, miert igen sok tisztelője, jó barátja gyászolja váratlan elhunytát. — Nyugodjék békeségben, az örök világgasság fényeskedjék neki!

Molnár József a csíkszeredai választó kerület orsz. képviselője folyó hó 25-én hosszús betegsége után 54. évében Csíkszeredában elhunyt. A megboldogult hosszú éveken át nevezetes szerepet játszott Csíkvármegye politikai életében. Temetése 27-én ment végbe Csíkszeredában nagy közönség részvételével. Halálát özvegyén kívül két leánya gyászolja. R. i. p.

— **Érdekes órák.** A lapok két érdekes óráról hoznak híreket. Az egyik óra a papradnói templom tornyában van elhelyezve s arról nevezetes, hogy még a legapróbb része is fából van. Az órát egy papradnói paraszt ember készítette, s 20 koronáért átengedte a kath. hitköz-ségnek. Egy orgonajavító pedig 160 koronáért elhelyezte a tornyban a hol most is pontosan mutatja az időt. A másik óra a bécsi politei-num muzeumban egy fából készült zsebhóra, mely nem nagyobb egy közönséges zsebhóránál, melynek minden kereké és szege fából van és jár. Ha pedig mindezekhez hozzávesszük azt a nem kevésbé érdekes főórát, melyet Borsos Miklós az ismeretes széky ezermester ezeltő tiz-husz évvel a gyergyó-szent-miklósi kiállításra készített, s melynek pontos járásától eltérve az volt a nevezetessége, hogy az órának nem-esak a legelemibb finomabb szerkezete, hanem láncai, a számok felirata is tiszta fából készült — akkor az érdekes órák száma ezzel még egy-gyel gyarapodott.

— **Köszönet nyilvánítás.** A csíkszereda-zsögödi Oltáregyesület elnöksége e sorokban kíván meg köszönetet mondani: 1. Gözsy Arpad úrnak, ki az „Élőképek”-hez szükséges görög-tül-zet ingyen adta az egyletnek és még annak helyes fölhasználásáról, illetve alkalmazásáról is gondoskodott, 2. Azon tanuló ifjakkak, kik a „Rokokó”-ruhákat maguk vették meg, de használat után az egyesületnek vissza ajándékozták. Isten fizesse. — Így mondjuk székyel szóval. — Az elnökség.

Jegyzetek.

„De omnibus rebus.”

A vég, a vég! De sok embernek okoz nyugtalan pereket a vég gondolata. Azt hiszem, a politikai korifeusok legkönyebben hozzászok-hatnak. A mai világban, mihelyt beleültek a bársonyszékbe, mindjárt a végről való elmél-kedéssel kezdik pályafutásukat. Lehet, hogy Tisza I. kivétel volt ebben a tekintetben, mert ő nagy magaelbizakodással vállalkozott a hon-mentésre, s végtelovább másoknál gondolt, de magánál nem. Ő rendet akart csinálni. És ime a rend helyett sötéten közeledik a vég. Nem is a rendtelenség vége, hanem az övé. Fenyeg-tőzik: így lesz, úgy lesz.

Fenyegetésébe beleavonta a koronát és azt hirdeti, hogy ott mindenmár eleve felhatalmazást kapott.

Ugyan mire? Mert a hírek szerint Bécsben nagyon hüvösen fogadták. Hosszú orral jött haza. Hiába vártak tőle fontosabb nyilatkozato-kat, melyek talán kiúthoz vezetnének . . . nem tudott bizon semmit, csak fenyegetni, s ismét fenyegetni. Ez pedig mindig a tehetetlenség jele. Így van tehát a helyzet ma is. Se té, se tova!

Tisza boszúja. Fényes este dűsan terített asztalokkal volt ma a miniszterelnöknél. Hivatalosak voltak az összes képviselők. Am Ugron Gábor, a nagy borstörő. Makkai Zsigmond a paraszt képviselő. Gabányi Miklós, a viceelő selma. Kubik Béla, aki nyílt házban jelentette ki, hogy nem öhajítja a miniszterelnökkel a személyes érintkezést — nem kaptak aranyos szegélyű билетát. Lengyel Zoltán pedig nem mint képviselő, hanem mint szerkesztő részesült a meghívás szerencsésében. Hát az bizonyos, hogy az asztalához csak azokat hívja meg az ember, akiket akar. De az is bizonyos, hogy a politika nem mindig jár egy úton az illetéssel.

Grammaticai certant — még pedig csúf. Ballagi Aladár dr. hatalmas kötetben (pedig ez még csak az első köt. első fele) támadja meg a Nyelvtörténeti Szótár szerkesztőit: boldogult Szarvasi Gábort és az élő Simonyi Zsigmondot.

Bánulatos szorgalommal és alapos tudással mutatja ki, a tudományos munkakodásnak azt a léha, felületes módját, mely az említett nagyszabású munkánál is érvényesült. Az embernek igazán megáll az esze, ha arra gondol, hogy egy (annak idején) nemzeti kincsnek hirdetett munkának majdnem minden adata talmi és hamis. Elszorul a szívünk, ha rá gondolunk, hogy tudományos arcopágusunk, a tud. akadémia tagjai, az egyetemi katedrák betöltői halhatatlan bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy miként kell mélyebb buvátkodás, gondosabb kutatás nélkül csupán a szemnek dolgozni, s miként kell a tudományt közönséges üzlettelé lealjasítani.

Fájdalommal tölthet el ez az eljárás mindenkit annál is inkább, mert ez már nem szórványos jelenség nálunk, ez már rendszer. A Plagiosippusok, a Közli Jánosok, a a Kontaminálók egészen betöltik a tudomány esarnokait s minden tudományos vállalatnál (mely jövedelemmel is jár) uralkodnak és vezetnek.

Hiszen az ember egészen megdöbben, ha egyik másik tudomunknak egy évi termését végig nézi. Hogyan lehet ekkora termékenységet kifejezni, ha a tudományos kutatás alapelveit lelkiismeretesen érvényesítik.

Különösen a nyelvészet és történeti tudományok művelése terén találjuk e jelenséget. Van olyan történetirónk, aki egy év alatt olyan hatalmas köteteket bocsátott a világ elé, amelyek csakis egy emberélet munkásságának gyümölcsei lehetnek volna, ha t. i. nemeselek akartak volna lenni. Valóban itt az ideje, hogy már a tudomány szent esarnokába is belopózott kufár szellemet kiirtsák. Bele kell vágni az irtó kapát. Sok és fájdalmas seb ütődik, de jobb megelőzni a teljes szellemi esődöt, a pestist. Üdvözlét Ballagi Aladárnak, aki tudománytal a tudományon ejtett gyalázatát akarja megpre-rálni.

EGYESÜLETI ÉLET.

— A brassói rom. kath. nőegylet virág-estélyét február hó 1-én fogja megtartani. A vallás és a hazaszeretet szolgálatában álló ezen régi derék egylet estélye, tekintve a rendezők buzgóságát, a szokottnál is fényesebbnek jérkeznek. Az estélyre vonatkozólag különben a következő sorokat kaptuk: „A rom. kath. nőegylet álarcos

„Virág és kosztum” estélye iránt, mely a városi Vigadó összes termeiben f. évi február 1-én fog megtartani mindenféle az egész Brassóban és környékén általános nagy érdeklődés mutatkozik. A rendezőség az estély sikere érdekében hogy a brassói magyarság vallási és hazafias ösztartozandóságát kimutassa, mindent elkövet, hogy az estély a többiek fölé emelkedve minél fényesebben sikerüljön. Kétségtelenül kedves képet fog majd nyújtani a virágjelmezben megjelenő hölgyekből alakítani szándékozott „virágcsoport”, melynek kiváló sikerét biztosítja a nőegylet tagjainak erre irányuló fáradhatatlan buzgalma.

Az ízlésesen és nagyművészettel kiállított meghívó 1000-nél jóval több példányban küldetett szét helyben és a vidékre.

IRODALOM. MŰVÉSZE.

* Babik József plébános Tiszababólmán (u. p. Ároktő, Borsódm.) ajánlja „Az élet nagy keresztútja” c. 144 lapnyi terjedelmű nagybőjt beszédsorozatát. Füzve 1 kor. 60 fillér, kötve 2 korona. E nagybőjtű szentbeszédekben az olvasó gazdag és magvas tartalmat, valódi áhitatgerjesztő, sok helyütt költőleg lendületes előadást, mesteri ékesszólást s a szó legnemesebb értelmében vett népies irályt talál. Mellékletül a „Hétfájdalmú sz. Szűz” c. 10 kr-os füzet (predikáció) lesz esatolva.

A kiadóhivatal üzenete.

Görgényüvegcsür. Sósmező. Mindkét címre a lap pontosan küldetik. Az ottani postahivatalok kérdezendők meg, hol tévednek el a lappéldányok. Eltvedt példányokat pótolni nincsen módunkban.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-építője. **Orgona és harmonium-gyár**

PÉCSETT.

Alapítottatt 1867.

Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangú és erős szerkezeti **crescendo orgonáinkat**. — Különösen a legújabb **légnymatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és regisztrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nincs befolyással reájuk.

Legjobban bizonyítja műveink jóságát, hogy üzleletünkben 450-nél több **új orgona mű** került ki.

Raktáron kitünő hangú **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor-ig).

Mindenmemű **javitásokat, hangolásokat és átépítéseket** olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Sürgöny: **Blaskovits Sokszorosán kitüntetve.**

TEMPLOM FESTÉS.

Első országos műfestszeti és iparművészetiintezet Alapítottatt 1877...

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak bíboros hercegprímás úr ö eminenciája 67.898. szám alatt és Tolnai Festetich Taszilo gróf úr ö nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ö nagyméltósága Császka Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű áldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem

Templomfestés stilszerint, gipsz-márvány (stucco), kereszték aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bánulatos olcsón. Szögélyesebb egyházaknak 25% engedmény! Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

Olajba oltárkép

magas centm.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	125.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságu arekép, mert örök beese van és egyszersmind szobadisz. továbbá előnyös nász-, nev- és születésnap, vagy egyebb alkalmi és ünnepi ajándéku szolgál. — Ezeket az areképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabb kivitelben késziteu e

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150
	18	25	40	55	95	120	180

Poichromozott fa-szobrok,
aranyozott széll

magas centm.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—

A t. közönség becses figyelmébe ajánljuk a **Közművelődés hirdetési rovatát.**

Birtokok eladása vagy vétele, haszonbérletek kihirdetése, állások betöltése, árverések vagy árlejtések határidejének közlése, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetése és ajánlása, továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladásának vagy vételének kihirdetése a Közművelődésben biztos sikert eredményez.

Hasznosan lehet továbbá a Közművelődésben való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat, fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, **butorokat, háztartási, gazdasági és más eszközöket stb. stb.**

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K' 15.—
Egy fél oldal		„ 10.—
Egy negyed	„	„ 6.—
Egy nyolczad	„	„ 4.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harminczketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik, és pedig □ cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona
díj számíttatik fel.

== A hirdetések díja előre fizetendő. ==

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a Közműve-
lődés kiadóhivatalába intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.